

KAISANIEMENPUISTO

ASEMAKAAVATASOINEN YLEISSUUNNITELMA

TEKIJÄT

TYÖN TILAAJA:

Kaupunkisuunnitteluvirasto

KONSULTTI:

Maisemasuunnittelu Hemgård, pääsuunnittelu / Gretel Hemgård, maisema-arkkitehti, Aino Aspiala, maisema-arkkitehti yo
Alikonsultti, arkkitehtisuunnittelu: Kari Järvinen ja Merja Nieminen arkkitehdit Safa / Merja Nieminen

SUUNNITTELUN OHJAUS JA VALVONTA:

Kaupunkisuunnitteluviraston puolelta työtä ovat ohjanneet
arkkitehti Anne Karppinen
arkkitehti Kajsa Lybeck
maisema-arkkitehti Kaisa Rodriguez
diplomi-insinööri Leena Saransaari
insinööri Seija Narvi

TYÖTÄ OHJAAVAAN TYÖRYHMÄÄN OVAT KUULUNEET LISÄKSI:

maisema-arkkitehti Jussi Luomanen, rakennusvirasto
toimistopäällikkö Terhi Tikkanen-Lindström, rakennusvirasto
tutkija Anne Salminen, kaupunginmuseo
suunnittelupäällikkö Antti Salaterä, liikuntavirasto
suunnittelija Sirpa Mänttari, sosiaalivirasto
johtaja Leif Schulman, Kasvitieteellinen puutarha
ylipuutarhuri Marko Pesu, Kasvitieteellinen puutarha
yliarkkitehti Eija Vuori, Yliopiston tekninen osasto
yli-intendentti Mikko Härö, Museovirasto
tutkija Sinikka Joutsalmi, Museovirasto
lisäksi on kuultu tutkija Maunu Häyrystä, Suomen akatemia

SISÄLLYSLUETTELO

JOHDANTO	5
PUISTOSUUNNITELMAN JOHTOAJATUKSET	6
KAISANIEMENPUISTON YLEISSUUNNITELMA	8
VALAISTUKSEN YLEISSUUNNITELMA	10
PUISTON OSA-ALUEET: KÄSITELTYJÄ VAIHTOEHTOJA	11
KAISANIEMENPUISTON SYDÄN	11
Kaisaniemen allas	12
PUISTO ALTAAN ÄÄRELLÄ	17
Kahvilavaihtoehtoja ydinalueelle	21
Ydinalueen jyrkkä rinne ja ”Nuori hirvi”	28
PUISTON LÄNSIOSA, LIIKUNTA-AKSELI JA PUISTOYHTEYDET POHJOISEEN	29
PUISTON ETELÄREUNAN JA KASVITIETEELLISEN PUUTARHAN VÄLINEN PUISTO	37
UNIONINKADUN KEVYT LIIKENNE	43
RANTABULEVARDI JA RANTAPUISTO	47
KAISANIEMEN RAVINTOLA YMPÄRISTÖINEEN	53
Tarjoiluterassi näköalapaikalla	54
TUTKITTUJA MUITA RAKENNUSPAIKKOJA	57
KAHVILA / RAVINTOLA	57
LEIKKIPUISTORAKENNUS	57
Iso kahvilarakennus rannalla	58
Rinnekahvila Mikonkadun päätteenä	60
Iso leikkipuistorakennus	62
Kaisaniemen ravintolan siirto	64
PUISTOSUUNNITELMAN PERUSTEITA	65
PUISTON NYKYTILA JA KUNTO	66
PUISTOSUUNNITELMAN HISTORIALLISTA PERUSTEITA	68
KASVILLISUUS	73
TOIMINNOT	75
LIIKENNE	76
LÄHTEET	78

Kaisaniemenpuiston asemakaavatasoisen yleissuunnitelman alueeseen kuuluvat Kaisaniemenpuisto kokonaisuudessaan sisältäen sekä julkisen puiston että yliopiston Kasvitieteellisen puutarhan alueen ja Kaisaniemenkadun itäpuolella sijaitsevan Varsapuistikon. Suunnitelman pohjana ovat kaupunkihallituksen 15.10.2000 päättämät lähtökohdat puiston maisema-arkkitehtikilpailulle, kutsukilpailun tulos ja niistä käydyt keskustelut sekä kaupunkisuunnittelulautakunnan 11.1.2007 hyväksymät puiston asemakaavoitus- ja suunnitteluperiaatteet. Näiden periaatteiden mukaan puisto suunnitellaan vetovoimaiseksi keskustan urbaaniksi puistoksi joka palvelee kaupunkilaisia ja vierailijoita lähivirkistyspuistona, kävelypuistona, oleskelupuistona ja paikallisliikunnan puistona sekä tapahtumapuistona.

Julkisen puiston ja Kasvitieteellisen puutarhan välisten yhteyksien parantaminen on yksi kaupunkisuunnittelulautakunnan asettama keskeinen tavoite suunnittelulle. Sekä asukkaiden mielipiteissä että lautakunnan hyväksymissä lähtökohdissa puistoon on toivottu miljööseen sopivaa ilmeeltään kevyttä kahvilarakennusta. Vaihtoehtoisia sijoituspaikkoja on tutkittu niin puiston sydämessä kuin sopiviksi katsotuissa muissa osissa. Suuren kahvilan sijoittaminen keskialueelle nähtiin vaihtoehdoista ongelmallisimmaksi puiston muun käytön ja historian kannalta.

Suunnittelutyössä on otettu huomion asukkaiden eri tilaisuuksissa esittämät toiveet ja mielipiteet. Lisäksi on seurattu mielenkiinnolla Helsingin Sanomien alkusyksyllä järjestämän teemaviiikon ja puistotapahtuman aikana käytyä keskustelua ja tutustuttu lukijoiden esittämiin parannusehdotuksiin.

PUISTOSUUNNITELMAN JOHTOAJATUKSET

Kun Kaisaniemenpuisto 1920-1930-luvulla uudistui, se oli toiminut kaupunkipuistona noin 100 vuotta. Uudistusta edelsi yli kymmenen vuotta käyty keskustelu tyylisuunnasta ja ratkaisuista. Yksi syy peruskorjaukseen oli tarve lisätä pääkaupungin uuden rautatieaseman, Rautatietorin ja Kansallisteatterin ympäristön edustavuutta. Vanha puisto oli jo päässyt suhteellisen huonoon kuntoon ja kuluneena ja pittoreskoina maisemapuistona se ei myöskään enää vastannut aikansa puistoihanteita. Uudessa puistosuunnitelmassahan elettiin tuolloin muotopuutarhan tai ns. uusbarokin aikakautta.

Nyt, lähes 90 vuotta myöhemmin tilanne on puiston kuluneen yleisilmeen osalta samankaltainen, mutta suojelukeskustelun myötä suhtautuminen vanhan puiston historiaan ja sen eri tyylisuuntiin on muuttunut.

SUOJELUNÄKÖKULMA

Suunnitelman yksi tärkeä tavoite on vaalia Kaisaniemenpuiston historiaa muistona puiston aikaisempien kausien puistoarkkitehtuurista, tyylisuunnasta ja tunnelmasta. Puiston käytön edellyttämien muutoksien ja tarpeellisten lisäyksien suunnittelussa pyritään kaikkiin tavoitettuihin kunnioittamaan puiston historiallisia piirteitä tyylipiirteiden jäljittelyä kuitenkin tietoisesti välttämällä. Moderneilla aiheilla on tavoiteltu nykyaikaista mutta puiston historiallisiin piirteisiin sovitettua ja niitä tulkitsevaa tai korostavaa ilmaisua. Näitä uusia kerrostumia ei pidä nähdä itseisarvona vaan ne palvelevat ennen kaikkea puiston käyttöä ja sen monipuolistamista.

KENEN PUISTO?

Helsingiläinen kirjailija Magnus Londén pohtii Pietarissa asuessaan puistojen merkitystä. Hän toteaa mm. että vasta kun vierailija on tutustunut puistoon, hän voi väittää tuntevansa kaupungin. ”Sillä näin asia on, kaupunki ei koskaan voi olla parempi kuin puistonsa. Puistot tekevät kaupungin. Niissä ilmenee miten paljon urbaani yhteiskunta todella välittää kansalaisistaan”. (Magnus Londén ym. S:t Petersburg Metropolen runt hörnet. 2003, käännös GH).

Kaisaniemenpuiston suunnittelun peruslähtökohtana on puiston houkuttelevuuden lisääminen niin että kaikki eri ikä- ja intressiryhmät voivat kokea puiston omakseen. Puisto on kuin näyttämö, jossa kaupunkilainen voi esiintyä useassakin eri roolissa joko kollektiivina tai yksilönä aina tilanteen mukaan. Jokaisessa roolissaan hänen täytyy voida kokea puiston olevan häntä varten ja sellaisena esteettisesti laadukas ja viihtyisä. Turvallisuusnäkökulman tärkeyttä on painotettu kaikissa ratkaisuissa, niin rakenteiden sijoittamisessa kuin kasvillisuuteen ja valaistukseen liittyvissä ehdotuksissa.

PUISTON TOIMINNOT

Kaisaniemenpuiston funktio paikallisliikunnan puistona on edelleen tärkeä. Kenttäpinta-alaa on esitetty jonkin verran vähennettäväksi ja vehreyttä lisättäväksi kaupunkisuunnittelulautakunnan hyväksymän ohjeistuksen mukaisesti. Leikkipaikalle on osoitettu uusi sijainti ja koko lähempänä Kruunuhaan puoleista sisäänkäyntiä. Sen läheisyyteen on myös esitetty pienempi koripallokenttä. Kahden tenniskentän sijoittamista puiston itäosaan pidetään mahdollisena, joskaan ei esteettisessä mielessä optimaalisena ratkaisuna.

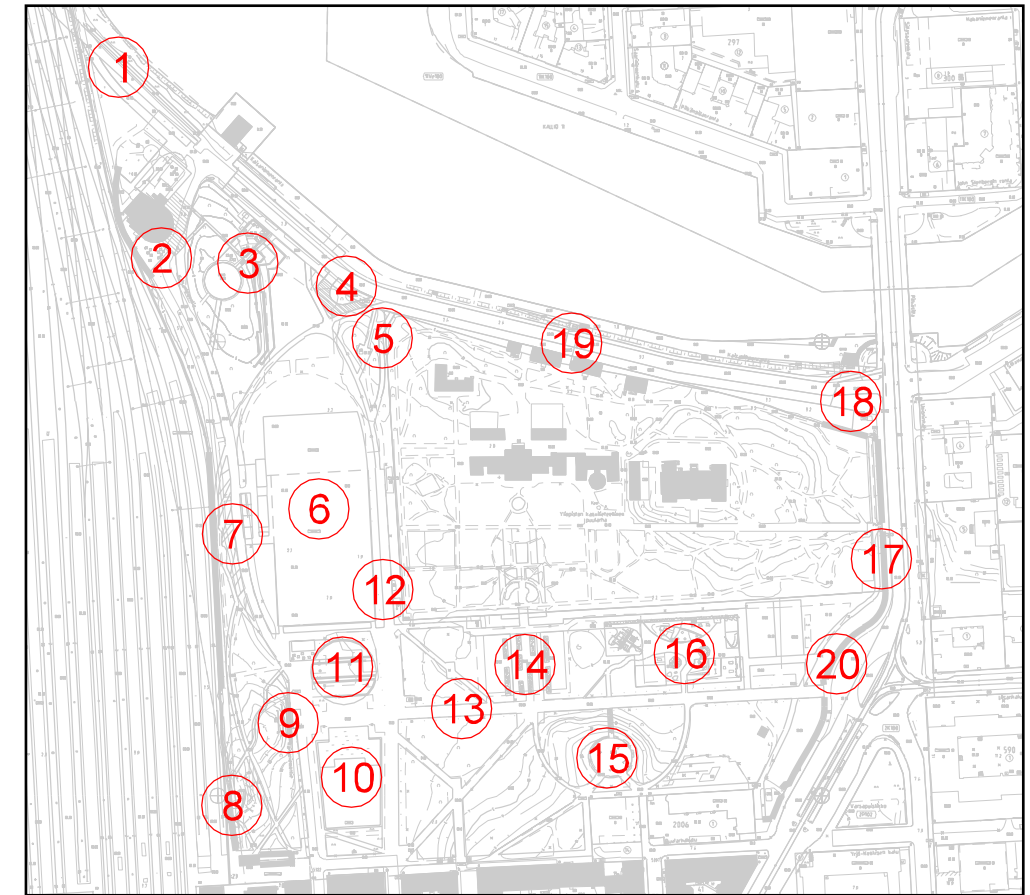
Läpikulkuliikenteen ja pyöräilyn tarpeet on otettu huomioon ja pyritty minimoimaan erilaisten ristiriitatilanteiden syntyä esimerkiksi ruuhkaisen työmatkaliikenteen aikoina. Samalla on kiinnitetty huomiota reittien elämyksellisyyteen.

Puistolle leimalliset mutta ”unohtuneet” kumpareet on haluttu aktivoita uusilla käyttömuodoilla. Nykyistä aktiivisempi sisältö poistaisi niille ominaisen syrjäisen aseman, näköalatasanteiden historiallisia piirteitä muuttamatta.

Puistosta avataan uusi sisäänkäynti Kasvitieteelliseen puutarhaan. Sijaintia ovat jo aikaisemmin esittäneet sekä Kasvitieteellinen puutarha että kaupunkisuunnitteluvirasto. Rauhallinen ja julkinen puistotila puutarhan sisäänkäynnin yhteydessä tuo Kaisaniemenpuiston itäiselle akselille uutta identiteettiä.

KAISANIEMENPUISTON YLEISSUUNNITELMA

- 1 Suunniteltu Töölönlahdenpuistoon johtava kevyen liikenteen silta, jonka pyörätie alittaa
- 2 Kaisaniemen ravintolan ympäristöä kohennetaan. Terrassit siirtyvät ravintolan takaa rakennuksen pohjois- ja eteläpuolelle ja radan varteen rakennetaan korkeatasoinen seinämä.
- 3 Kaisaniemen ravintolaan kuuluva erillinen ulkotarjoilupiste perustetaan kummun näköalaympyrän kupeeseen. Terrassilta on näköala Eläintarhanlahdelle ja Linnunlaulun suuntaan. Terrassin alle saadaan tarjoilupisteen huoltotiloja.
- 4 Linja-auton kääntöpaikka, nurmikiveys
- 5 Uusi reitti ja uusi kasvitieteellisen puutarhan aitalinjaus muistomerkkikumpareen alarinteessä.
- 6 Liikunta-akseli: iso kenttä (64x100 m) ja pieni kenttä(40x64 m). Uusi pukuhuone-huoltorakennus sijoittuu kenttien länsireunaan
- 7 Teemakasvillisuus, esimerkiksi ”Kasvillisuusmuistot asemapuutarhoista ja radan varsilta” helppohoitoina korotettuna istutuksena puistokäytävän ja puistotien väliin. Kentän rajalle nurmidyynti.
- 8 Uusi näköalapaikka 1800-luvun tasanteen kohdalla, Keskustatunnelin tuloilmarakenteen päälle.
- 9 Itä-länsisuuntaisen akselin päätteenä rinteessä on terassoinnit, joiden ylimmällä tasanteella seisoo Jussi Mäntysen veistos Nuori hirvi. Alempia tasoja voidaan tarvittaessa hyödyntää tilapäisien esiintymislavojen alusrakenteina. Porrastuksen tasot toimivat sellaisinaan niin katsomona, oleskelupaikkana kuin vapun laulesityksiä varten.
- 10 Kaisaniemenpuiston allas uusitaan historiaa kunnioittaen nykyistä vetovoimaisemmaksi puistoaiheeksi. Pääsy veden äärelle on tärkeää. Hopeasalavat uusitaan joko yhden rivin tai kaksosrivin teemana. Sisempää riviä ei kuitenkaan tule istuttaa alkuperäiseen linjaansa Teatterikujien näkymän esteeksi.
- 11 Puiston ydinalueen uusi vihreiden kallistettujen nurmimattojen ympyrä toimii aurinkoisena kohtaamis- ja oleskelu- ja tapahtumapaikkana. Pieni kahvilarakennus sijoittuu lähelle Paciuksen muistomerkkiä. Kukkivat puut korostavat alkukesällä paikan tärkeyttä
- 12 Uusi vihreä bulevardi Kasvitieteellisen puutarhan ja kentän välissä toimii sekä jk-pp-reittinä että oleskelupaikkana.
- 13 Itä-länsisuuntainen akseli koivukujineen on puutarhataiteellisesti ja kaupunkikuvallisesti merkittävä aihe. Sen uusimisperiaatteet tulee käsitellä puistolle laadittavassa hoito-ohjelmassa.
- 14 Uusi sisäänkäynti Kasvitieteelliseen puutarhaan nykyisten tenniskenttien kohdalla. Alueelle tulee istutuksiltaan rikas oleskelupaikka.
- 15 Näköalatasanne kunnostetaan ja aktivoidaan leikkipaikaksi (esimerkiksi korkeat maisemakeinut) Jyrkän rinteeseen uudet portaat palvelevat kuntoilijoita. Kukkulan rinteet soveltuvat talvisin edelleen pulkkamäeksi.
- 16 Korkeatasoinen leikkipaikka jossa on katosrakennus. Koripallokenttä sijoittuu leikkipaikan lounaissivulle.
- 17 Ehdotus uudeksi Unioninkadun suuntaiseksi jalankulkuyhteydeksi. Kasvitieteellisen puutarhan raja ja porttirakennus siirtyvät mutta nykyinen aita ja muuri säilyvät Kaisaniemenkadun varressa. Pyörätie säilyy nykyisen jalkakäytävän reunassa.
- 18 Sisääntuloaukio Kaisaniemenrantaan ja korotettu leveä suojatie. Aukion vanha lippakioski sijoitetaan kesemmälle aurinkoisempaan paikkaan. Portaat ja ramppi korostavat yhteyttä laituritasolle.
- 19 Kaisaniemenranta puistokaduksi: Ajoyhteys kääntöpaikalle ja kadunvarsipaikoitus. Pyörätie on ajoradalla. Kasvitieteellisen puutarhan aita siirtyy jalkakäytävän reunaan. Kasvitieteellisen puutarhan sisäänkäyntiä korostetaan kiveytyllä suojatiellä, joka jatkuu yhteydeksi rantaan. Rannan ilmettä kohennetaan.
- 20 Kaisaniemenkadun ja Unioninkadun uusien liikennejärjestelyjen myötä puiston sisäänkäyntikohdasta muodostuu avoin jalankulkijoiden tila. Ajotien rajalle istutetaan puurivi.

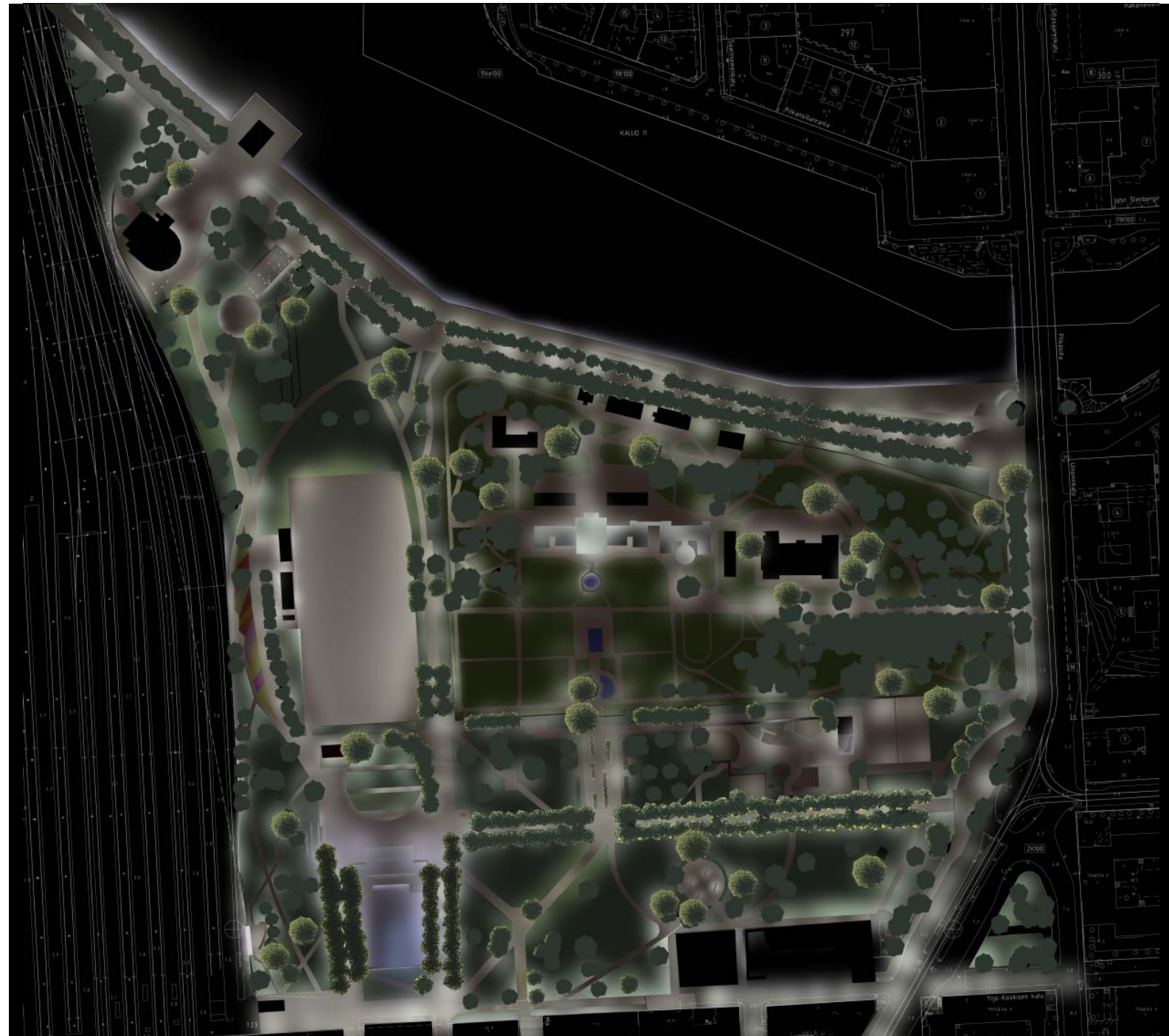
KAISANIEMENPUISTON YLEISSUUNNITELMA 1:2000

VALAISTUKSEN YLEISSUUNNITELMA

Kaisaniemenpuiston valaistuksen periaatteena on tehdä puistosta viihtyisä ja turvallinen myös hämärään ja pimeään aikaan. Tärkeää on että keskeiset paikat ja pääreitit ovat hyvin ja miellyttävällä tavalla valaistuja helpottamaan liikkumista ja auttamaan suunnistamista pimeinä aikoina. Toisaalta puiston jokaista kohtaa ei tarvitse eikä pidäkään valaista, sillä se johtaisi puistomaisen tunnelman ja luonteen katoamiseen. Pääreittien ja toimintapaikkojen valaisemista täydennetään pistemäisillä valoilla, joilla korostetaan tärkeitä yksityiskohtia, rakenteita taide-

teoksia tai rakennuksien julkisivuja. Vähemmän valaistut osat ovat tarpeellisia valaistavien paikkojen esille tuomiseksi ja tilallisen syvyyden aikaansaamiseksi. Mutta ne eivät saa olla pelkoa herättäviä. Puiston tulee reunoistaan olla riittävän valoisia, sillä ihminen voi kokea pimeään päättävän puistonäkymän erityisen ahdistavana. Ympäröiviltä kaupunkitiloilta tuleva valo on valaistussuunnittelussa luonnollisesti huomioitava.

Mårtens torget, Lund

OHEISEN YLEISSUUNNITELMAN VALAISTUSKONSEPTIN PERIAATTEITA:

1. Valoa näyttämään tietä
Puiston läpi kulkevat pääreitit ja oikotiet valaistaan osoittamaan niiden tärkeyttä. Puiden (esimerkiksi kujapuiden) antama heijastuspintaa tulee hyödyntää.
2. Valoa puiston käyttäjille
Sydänalueen oleskelupaikat sekä puiston liikunta- ja leikki- paikat valaistaan siten, että ne ovat käytettävissä pimeäänkin aikaan.
3. Valoa kauniille paikoille
Valoilla voidaan ottaa puiston erityispiirteitä esille. Periaatteena on, että kokonaissuunnitelman kannalta tärkeitä aiheita, kuten vesiallasta, akseleita, puukujanteita, näyttäviä yksittäispuita, Kasvitieteellisen puutarhan aita sekä Kaisaniemenlahden rantamuuria korostetaan valaistuksella. Mm kumpareiden kauniit puut ja rakenteet on syytä valaista, jolloin ne samalla saadaan aktiiviseksi osaksi puistoa.
4. Hämrää sinne missä sitä tarvitaan
Ilman hämrää valaistujen kohteiden vaikutus katoaa. Kontrastit valaistun ja valaisemattoman välillä tekevät puistosta mielenkiintoisemman. Mutta pimeätkin kohdat tarvitsevat turvallisuuden vuoksi jonkin verran valoa.
5. Juhlavalaisukset
Kaisaniemenpuisto soveltuu historiallisena keskustapuistona erittäin hyvin erityyppisten korkeatasoisten valoteemojen kohteeksi. Tällaiset lyhytaikaiset, mahdollisesti sponsorituella järjestettävät lumiére-teemat ovat myös omiaan luomaan puistolle uutta kulttuuriprofilia

PUISTON OSA-ALUEET: KÄSITELTYJÄ VAIHTOEHTOJA

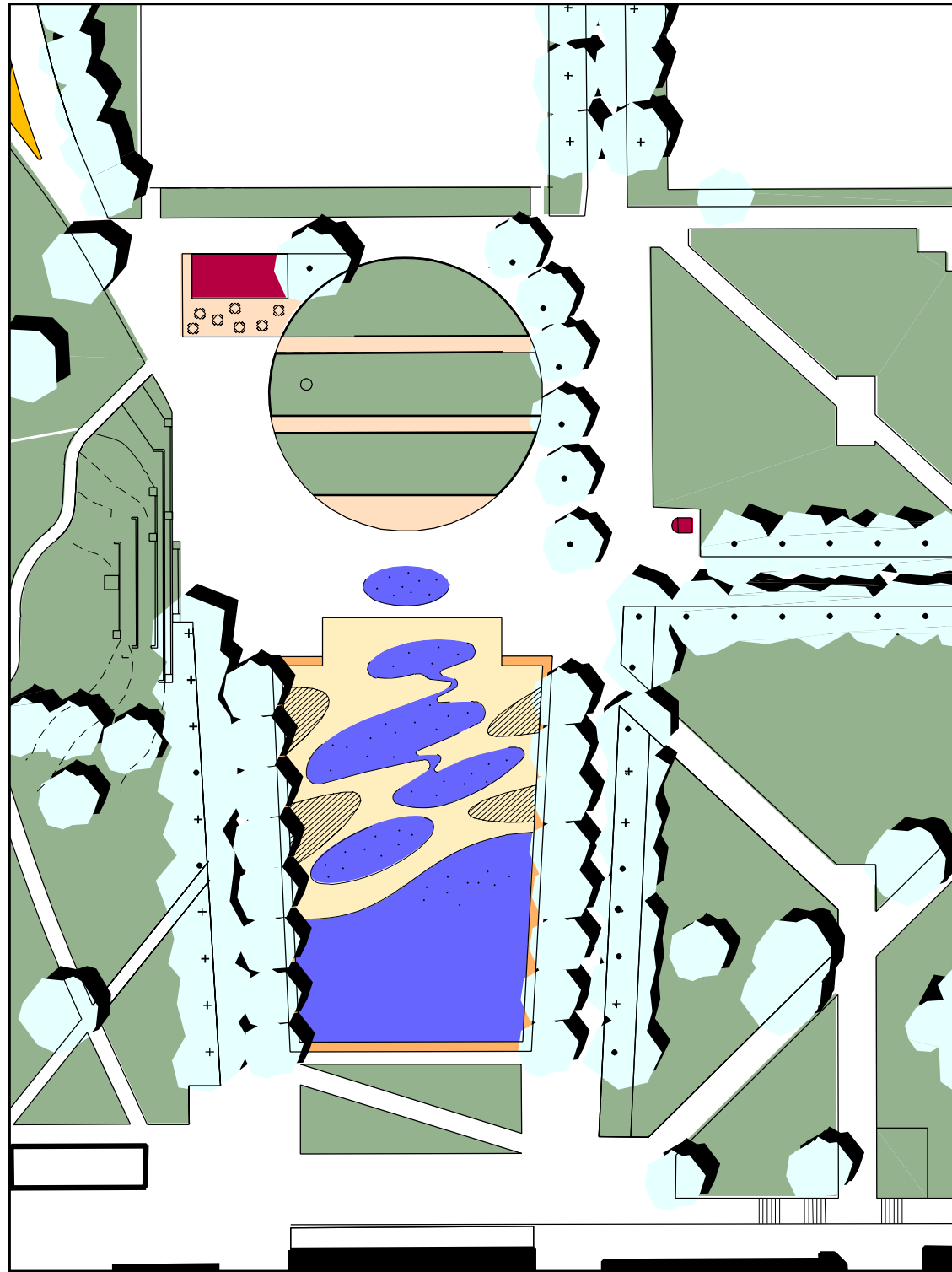
KAISANIEMENPUISTON SYDÄN

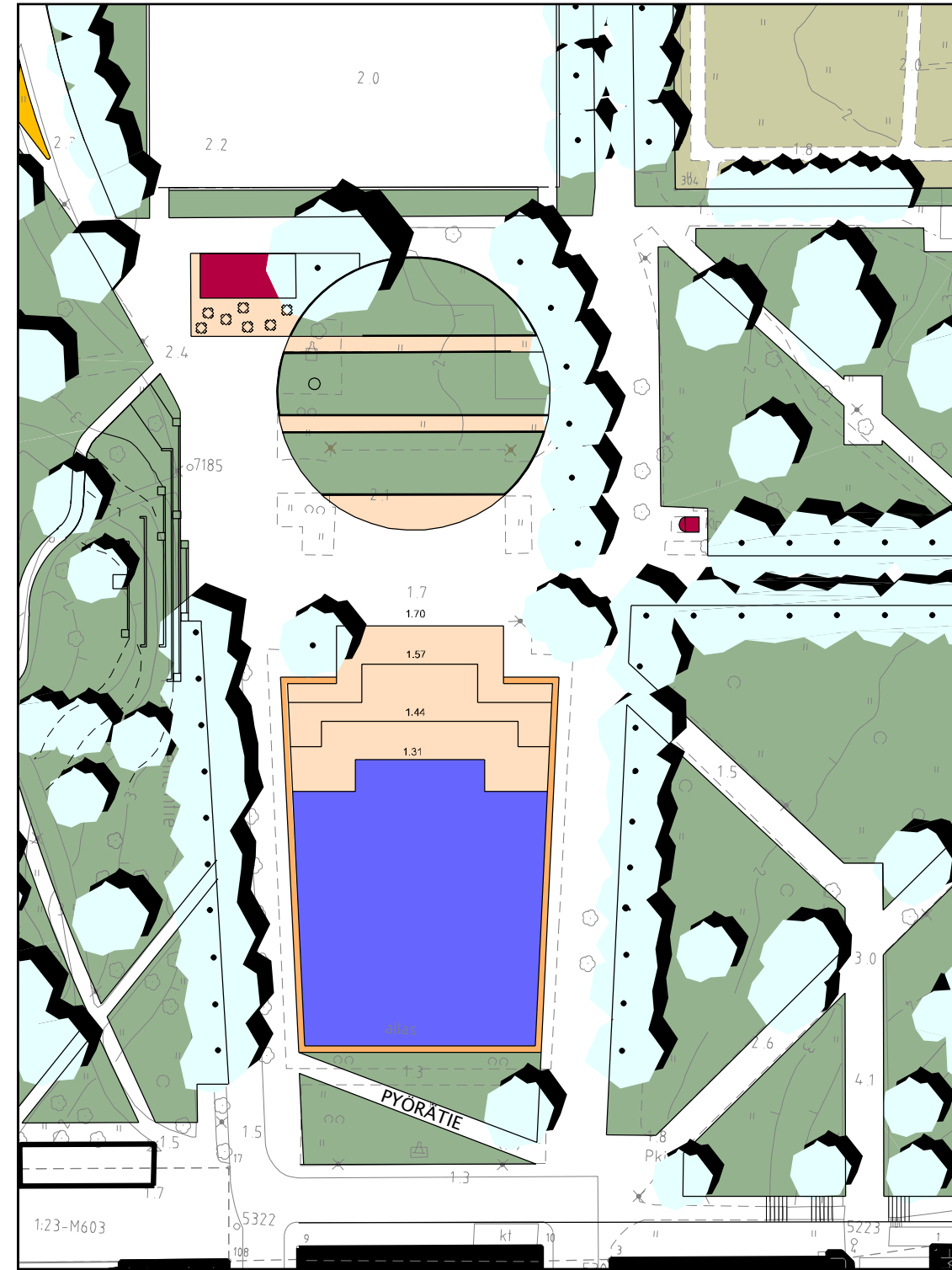
Kaisaniemenpuiston vesiallas tänään

KAISANIEMEN ALLAS

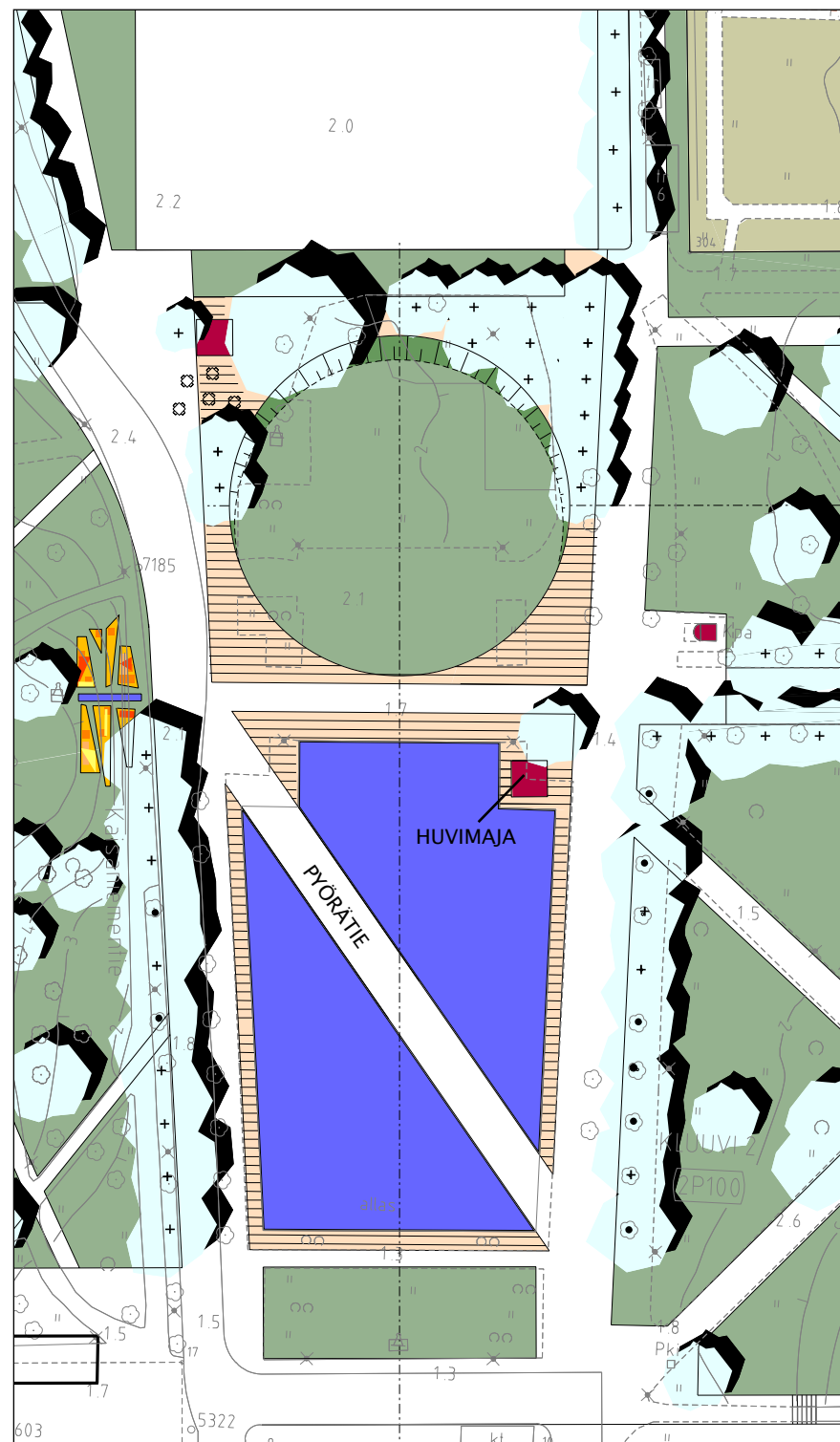
PÄÄVAIHTOEHDOT

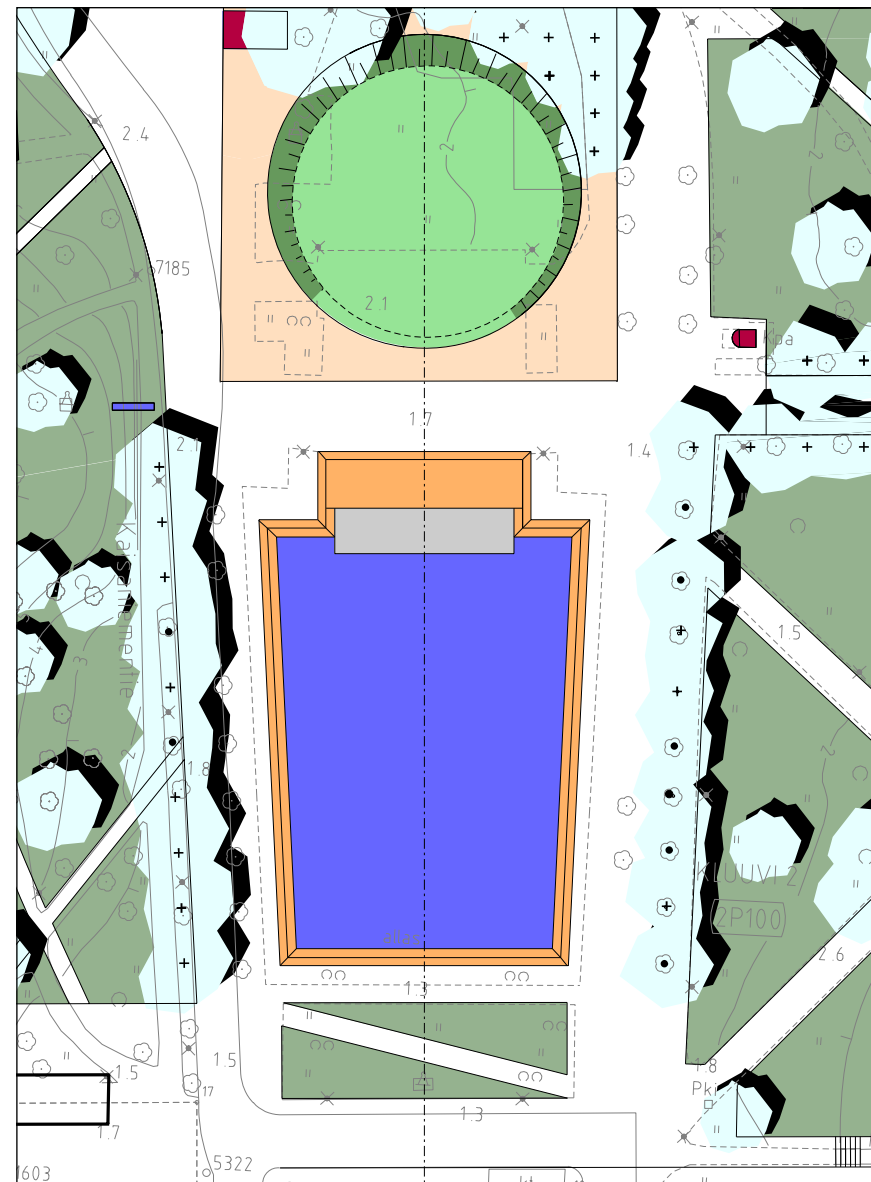
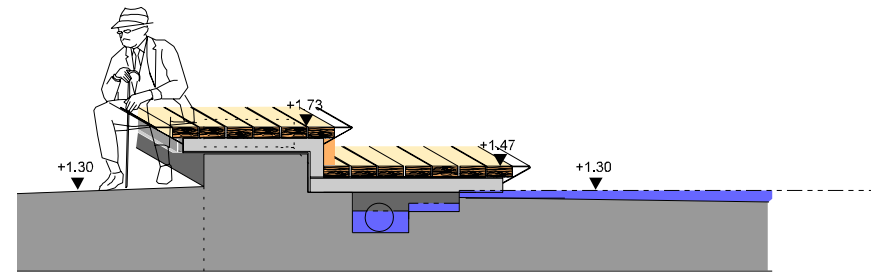
JOUTSENLAMMIKOT 1:1000

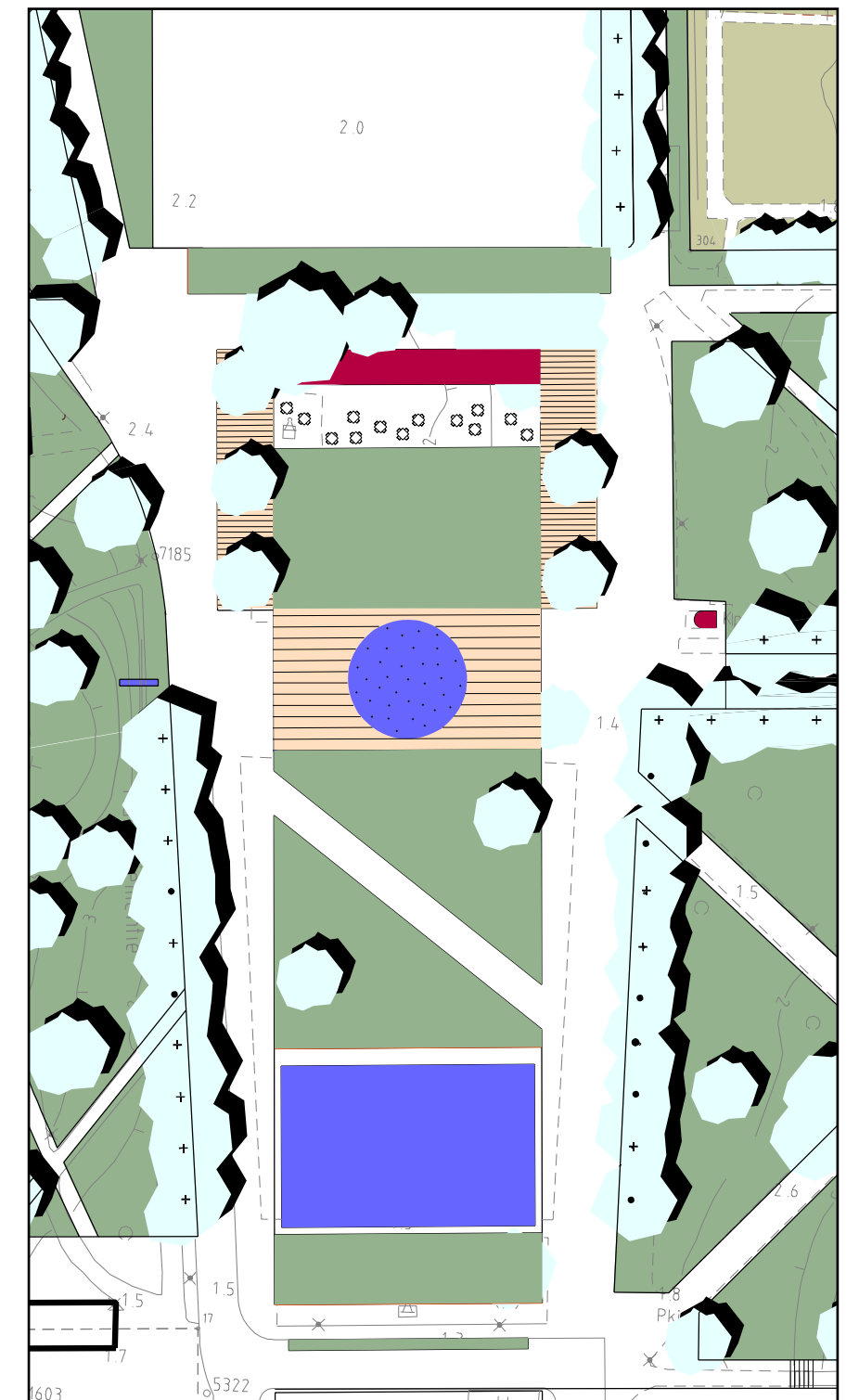
ALLAS ULKOILMANÄYTTÄMÖNÄ JA KATSOMONA 1:1000

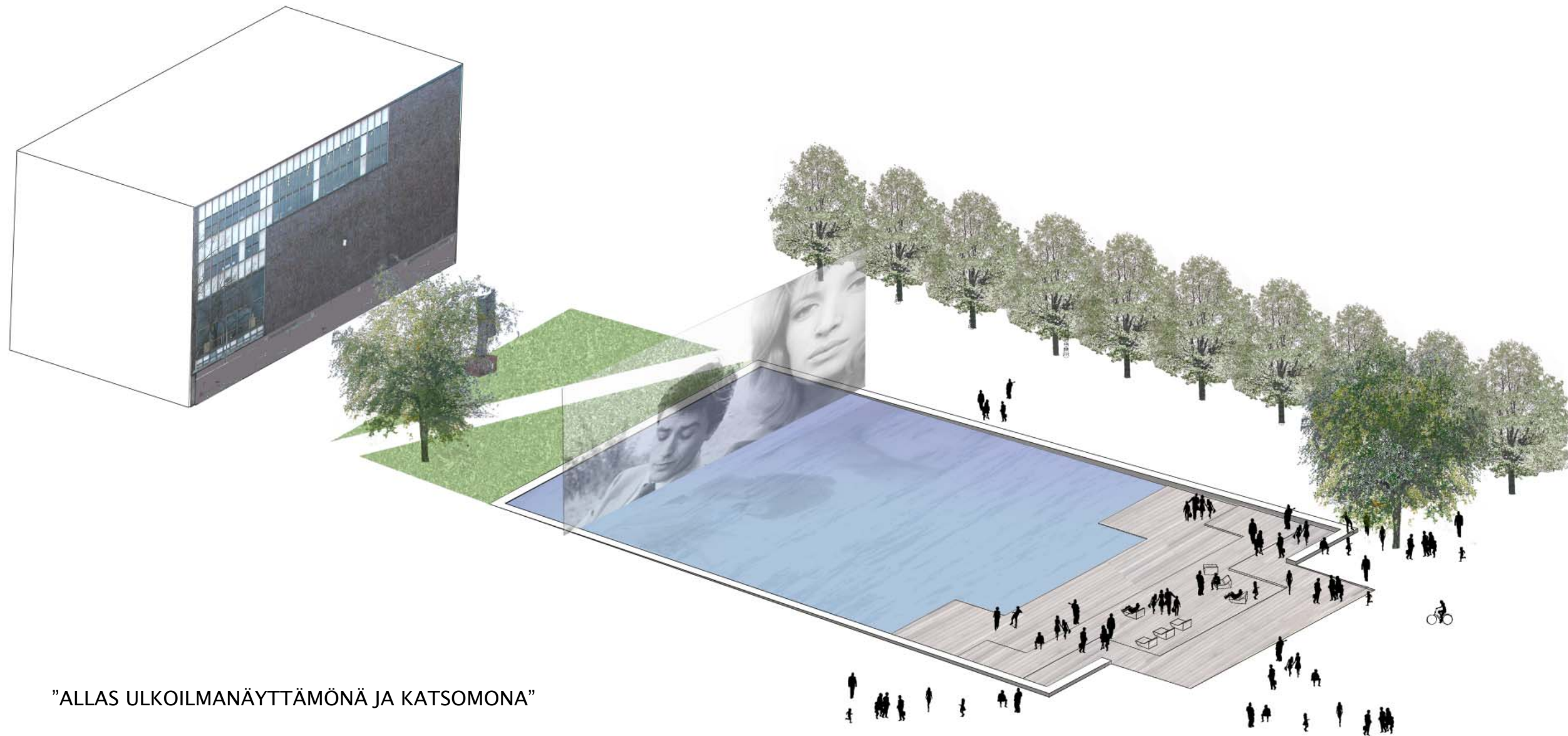
DIAGONAALI 1:1000

PUUVERHOILLUT REUNAT 1:1000

SUORA AKSELI JA KAHVILA 1:1000

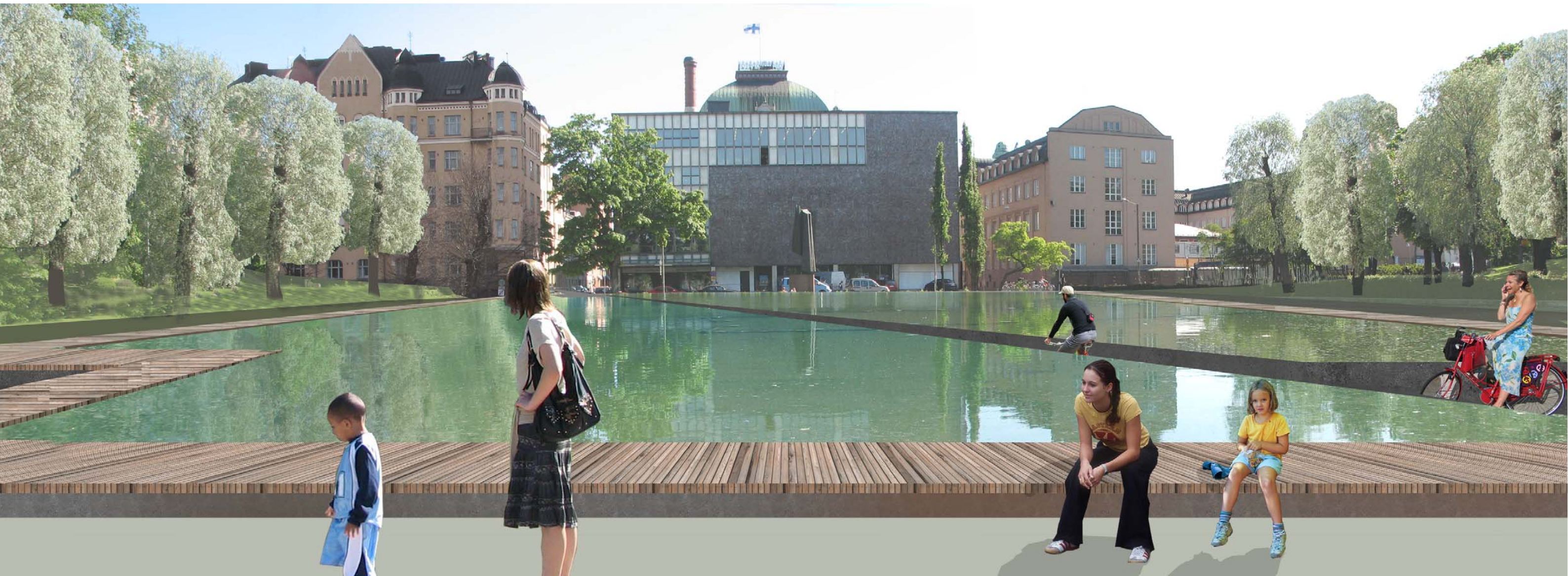
"ALLAS ULKOILMANÄYTTÄMÖNÄ JA KATSOMONA"

Allas ja teatterirakennus ovat läsnä samassa tilassa, mikä inspiroi tuomaan teatterikulttuurin myös ulos julkiseen puistoon. Itse altaasta on mahdollista luoda sekä näyttämö että katsomo. Tässä porrastetut tasot laskeutuvat kohti vesipintaa, johon Kasallisteatterin pienen näyttämön julkisivu heijastuu. Vesipinnan ylle ripustettava valkokangas voisi olla esimerkki uusimmasta vesitekniikan innovaatiosta. Porrastetut tasot, jotka myös sellaisinaan toimivat tapahtumanäyttämönä voivat olla materiaaliltaan joko puuta tai esimerkiksi graafista betonia, jolle on painettu muistumia puiston historiasta.

"JOUTSENLAMMIKOT"

Suunnittelun tavoitteena on ollut luoda mutta houkuttelevaa sisältöä nykyisen altaan jäykkien kehyksien sisään. Näin syntyi idea matalien "joutsenlammikoiden" sarjasta, joista pulppuava vesi virtaa hitaasti kohti Kansallisteatterin näyttämön edessä olevaa yhtenäisempää vesipintaa. Tyhjennyttyään lammikot ovat matalia, soikeita painanteita kaltevassa pinnassa. Reunat ovat penkin korkuisia.

"DIAGONAALI"

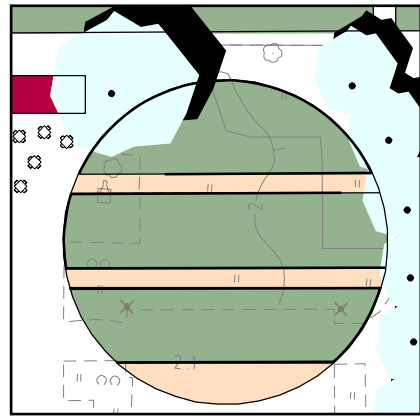
Sujuvan pyöräreitien puuttuminen teatterin edessä synnytti idean diagonaalista reitistä altaan halki. Altaan vesipintaa nostamalla niin pyöräilijät kuin muut puiston käyttäjät pääsevät aivan veden äärelle. Tässä ehdotuksessa kulkupintaa on altaan keskiosassa laskettu reunaosia huomattavasti syvemmälle tarjoamaan liikkujalle voimakkaampaa elämystä. Allas

rakennetaan korotetuksi tasoksi, jossa kiertävä vesi muodostaa ohuen vesipeilin. Tavoitteena on sekä puhdas vesi että allastason monikäyttöisyys.

PUISTO ALTAAN ÄÄRELLÄ

Kaisaniemenpuiston sydänalue tänään

"NURMIMATOT"

Antoni Park, Hampuri

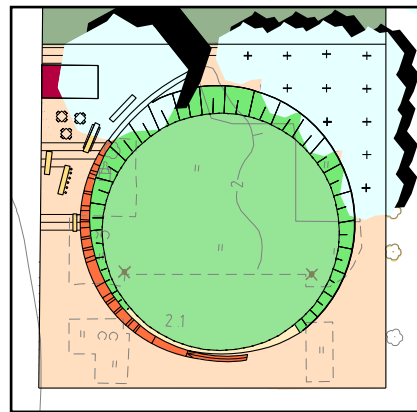
Kukkivat puut reunustavat kallistettujen nurmipintojen muodostamaa kehää. Pyöreä kokonaisuus on uusi mutta Birger Brunilan kokonaisuusmitelmaa nykyajan käyttöön tulkitseva aihe. Fredrik Paciuksen muistomerkki vuodelta 1895 säilyy alkuperäisellä korotetulla paikallaan ja saa uuden arvoisensa ympäristön.

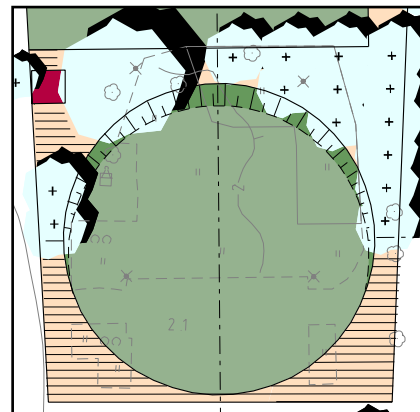

Aurinkoa kohti kallistettu "nurmilautanen" altaan äärellä ja ehdotus kioskirakennuksesta vasemmalla

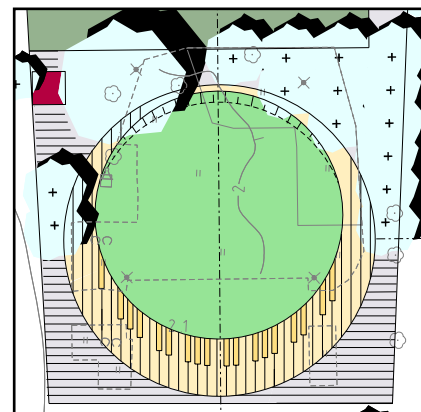
MUITA TUTKITTUJA VAIHTOEHTOJA

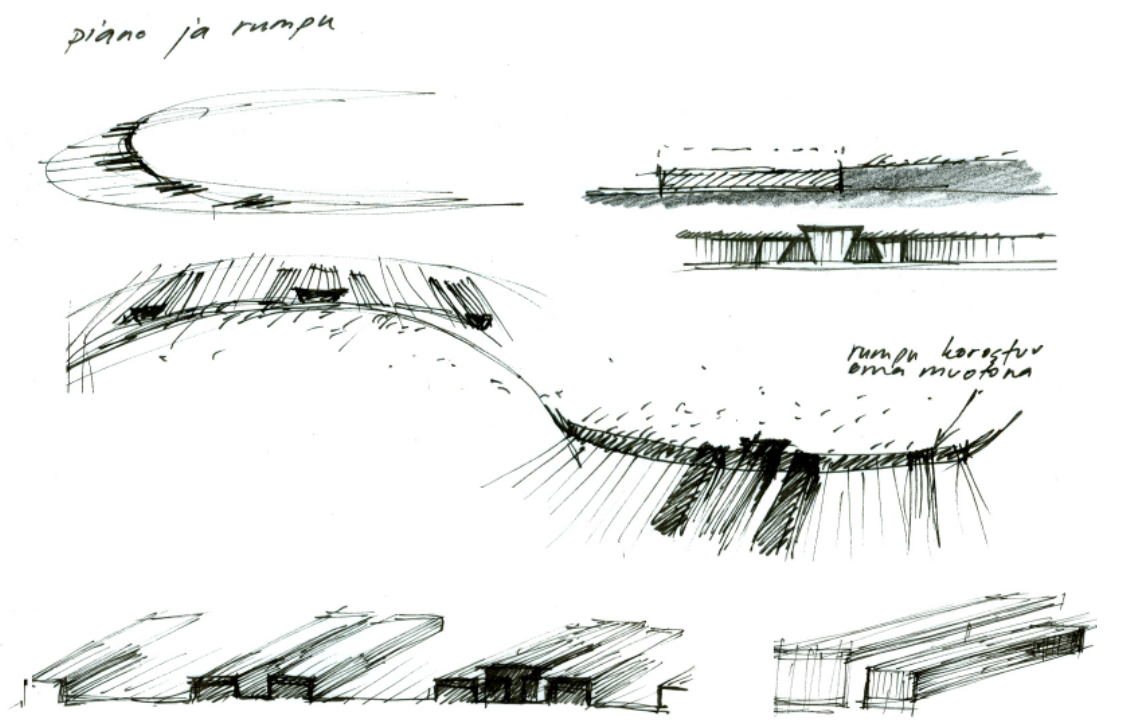
"MITTARIMATO"

"LAUTANEN" JA KIOSKI

"PIANO"

Luonnos "Pianosta"

"Mittarimatopenkki" nurmilautasen reunassa: projektiio 1:200

Erikoispenkki hampurilaisella aukiolla